

Research Article/*Araştırma Makalesi*

İÇ DENETİMİN GÖNÜLLÜ OLARAK UYGULANMASINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Gürol BALOĞLU¹
Kaan Ramazan ÇAKALI²

Submitted/Başvuru: 21.06.2023

Last Revised/Son Düzeltme: 04.08.2023

Accepted/Kabul: 07.08.2023

Öz

İşletme bünyesinde bir iç denetim fonksiyonu kurulması kararı işletmenin dış paydaşlarından olan yasal düzenleyicilerin emretmesi sonucu olabileceği gibi işletme içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçlarla da oluşabilir. Bu çalışmada ülkemizde halka açık finans dışı sektörlerde iç denetim tesis etme yönündeki motivasyonda etkili nedenlerin araştırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda vekalet teorisi ve işlem maliyeti teorisinden yola çıkarak belirlenen hipotezler BIST’te yer alan finans dışı işletmeler ve bunun bir alt grubu olan imalat sektörü işletmeleri üzerinde lojistik regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre finans dışı sektörde işletme varlıklarının büyüklüğü iç denetimin kurulmasına etki eden tek değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. İmalat işletmelerinde ise buna ilave olarak denetim komitesinin toplantı sayısı ve bağımsız denetçinin dört büyüklerden biri olması da anlamlı etkiye sahip değişkenler olarak belirlenmiştir. İşletme varlıklarının büyüklüğü

1 Sorumlu Yazar, Dr., Süzer Grubu, gurol@live.com, ORCID: 0000-0003-1093-2664

2 Dr., Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası, kaanramazanc@gmail.com, ORCID: 0000-00034186-2291

To cite this article: Baloğlu, G. & Çakallı R. (2023). İç Denetimin Gönüllü Olarak Uygulanmasına Etki Eden Faktörler. TİDE Academia Research, 5(1), 11-48

ve denetim komitesi toplantı sayısı iç denetimin tesis edilme kararını pozitif yönde etkilerken bağımsız denetçinin dört büyüklerden olması negatif etkiye sahiptir. Ayrıca, çalışma sonuçları literatürde yapılan benzer çalışmalarla karşılaştırılmış ve ulaşılan sonuçlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İç denetim, kurumsal yönetim, vekalet teorisi, işlem maliyeti teorisi

JEL Sınıflandırması: M42, G34

FACTORS AFFECTING THE VOLUNTARY IMPLEMENTATION OF INTERNAL AUDIT

Abstract

The decision to establish an internal audit function within a business can be prompted either by legal regulators, who are external stakeholders of the company, or by internal needs that arise within the company. In this study, it is aimed to investigate the effective reasons for the motivation to establish internal audit in publicly traded non-financial sectors in our country. Within this scope, hypotheses derived from agency theory and transaction cost theory are analyzed using the logistic regression on non-financial firms listed on the BIST (Borsa Istanbul) stock exchange, specifically focusing on a subset of manufacturing companies. According to the results obtained, the size of business assets in the non-financial sector is the only variable that affects the establishment of internal audit. In addition to this, the number of meetings of the audit committee and the fact that the independent auditor is one of the four big variables in manufacturing enterprises were also determined as variables with a significant effect. While the asset size and the number of audit committee meetings affect the decision to establish internal audit positively, the independent auditor's being one of the big four audit companies has a negative effect. In addition, the results of the study were compared with similar studies in the literature and the similarities and differences between the obtained results were revealed.

Keywords: Internal audit, corporate governance, agency theory, transaction cost theory

JEL Classification: M42, G34

Extended Summary

Introduction

The internal audit function serves as the last level of the triple line model in the fight against the obstacles in front of the establishment of the objectives of the enterprises and contributes to the development of other lines with the assurance and consultancy services it provides. The decision to establish internal audit in businesses can be made by the regulatory authorities from outside stakeholders, or a will can be put forward to establish an internal audit function with the company's own preferences.

Non-financial sectors have been less exposed to the intervention of legal regulators, as they are considered as areas with a lower potential to create a crisis and spread the negative consequences to the rest of the economy compared to the financial sectors. Therefore, there are no compelling provisions regarding the establishment of internal audit in these areas. However, it is observed that even in the absence of any legal obligation, businesses may tend to establish an internal audit function.

The aim of this study is to investigate the factors that affect the decision to implement the internal audit function of publicly traded companies operating in non-financial sectors in our country. The study was carried out using the data obtained from the end of 2022 annual reports of 292 enterprises.

Literature Review and Hypotheses Development

Studies conducted in this context in the national and international literature were examined, and although no study could be found in the national literature, it was seen that the number of studies prepared on this subject in the international literature was limited.

When the studies in the literature are examined, the factors that are likely to affect the establishment of internal audit can be classified under the main factors of capital structure, characteristics of the board of directors, audit committee characteristics, type of independent auditor and risk level. The first four of these groups constitute the actors of

corporate governance, while the last group highlights business risks. In the literature, different indicators representing the five possible effects listed have been used in determining the factors affecting the decision to establish internal audit.

Considering the similar studies in the literature and the accessibility of the data needed, the hypotheses of the study were formed as follows:

H1. The existence of the internal audit function is positively related to the free float ratio of the firm.

H2. The existence of the internal audit function is positively related to the number of members in the board of directors.

H3. The existence of the internal audit function is positively related to the number of independent members in the board of directors.

H4. The existence of the internal audit function is positively related to the existence of the audit committee.

H5. The existence of the internal audit function is positively related to the number of members of the audit committee.

H6. The existence of the internal audit function is positively related to the number of audit committee meetings.

Methodology

Since the dependent variable of the study was categorical, the logistic regression method was used. Two models have been created for all non-financial sectors and for the manufacturing sector. Defined hypotheses were tested with the logistic regression method for both models.

Conclusion

The results of the study reveal that the size of business assets in the non-financial sector po-

sitively affects the establishment of internal audit. For businesses operating in the manufacturing sector, in addition to the above-mentioned determination, a positive relationship was found between the number of audit committee meetings and the establishment of internal audit activities, and a negative relationship between the independent auditor being one of the big four and the establishment of internal audit activities.

As a result of comparing the results of the study with the findings of similar studies in the international literature, it was determined that the findings were similar to Ismael & Roberts (2018) and Goodwin-Stewart & Kent (2006) in terms of asset size and Ismael & Roberts (2018) in terms of the number of audit committee meetings. On the other hand, our finding that the tendency towards the establishment of the internal audit function in the enterprise decreases if the independent audit company is one of the big four audit firms, differs from the results reached by Ismael & Roberts (2018) and Goodwin-Stewart & Kent (2006).

1. Giriş

İç denetim fonksiyonu işletmelerin amaçlarına oluşmasının önündeki engellerle mücadelelerinde üçlü hat modelinin (birinci hatta icra fonksiyonları, ikinci hatta kontrol fonksiyonları ve son hatta güvence fonksiyonları yer alır) son seviyesi olarak görev yapmakta ve ortaya koyduğu güvence ve danışmanlık hizmetleri ile diğer hatların geliştirilmesine katkıları sunmaktadır. Diğer taraftan iç denetim kurumsal yönetim içerisinde vekalet teorisi ile ortaya koyulan problemin çözümünde rol almakta ve sermaye sahipleri ile yöneticiler arasındaki bilgi asimetrisini ortadan kaldıracak şekilde faaliyetlerini yürütmektedir.

İşletmelerde iç denetimin tesis edilmesi yönündeki karar işletme dışı paydaşlardan düzenleyici otoriteler tarafından verilebileceği gibi işletmenin kendi tercihleri ile de iç denetim fonksiyonunun kurulması yönünde bir irade ortaya koyulabilir. Bunlardan ilk gruptakiler genellikle finans sektörü işletmelerini içine alır. Bu sektörde yaşanan kriz deneyimleri bu alanın düzenleyici otoritelerce yoğun bir şekilde regüle edilmesi sonucunu beraberinde getirmiştir. Bu regülasyonlar içerisinde iç denetim fonksiyonuna ilişkin düzenlemeler de dâhil edilmiştir.

Finans dışı sektörler ise kriz yaratma ve yarattığı olumsuz sonuçları ekonominin kalan kısmına sirayet etme potansiyeli daha düşük alanlar olarak değerlendirildiğinden yasal düzenleyicilerin müdahalesine daha sınırlı seviyede maruz kalmıştır. Bu nedenle, bu alanlarda iç denetimin tesisine ilişkin zorlayıcı hükümlere rastlanmamaktadır. Bununla birlikte, herhangi bir yasal zorunluluğun bulunmadığı durumlarda dahi işletmelerin iç denetim fonksiyonu tesis etme eğiliminde olabildiklerine rastlanmaktadır. Bu durumda, işletmeleri iç denetim fonksiyonu kurmaya ve işletmeye iten sebeplerin analiz edilmesi iç denetimin değer ürettiği alanların anlaşılması ve bu fonksiyona olan talebin arttırılması için ihtiyaç duyulan geliştirmelerin yapılması açısından önemlidir.

Bu çalışmada ülkemizde halka açık finans dışı sektörlerde iç denetim tesis etme yönündeki motivasyonda etkili nedenlerin araştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla, iç denetim fonksiyonuna ilişkin temel bir anlatımı takiben işletmelerde iç denetime duyulan ihtiyacın kavramsal çerçevesini oluşturan iki teoriden bahsedilecektir. Sonraki başlıkta literatür ta-

raması sonucunda bu konuda yazılmış daha önceki çalışmalar incelenecek, bu çalışmaların sonuçları ve metodolojileri kapsamında çalışmamızda kullanılacak hipotezler belirlenecektir Uygulama kısmında ise BIST’te kayıtlı finans dışı işletmelerde iç denetim tesisi kararına etki eden faktörler incelenecektir. Aynı alt başlıkta finans dışı sektörlerin önemli bir kısmını oluşturan imalat sektörü özelinde de bir çalışma yapılacak ve elde edilen sonuçlar yorumlanacaktır. Literatür taramamız sırasında anlaşıldığı kadarıyla bu çalışma ülkemizde bu konuda yapılan öncü bir çalışma olup, küresel ölçekte ise model kurgusu ve araştırma amacı bakımından nadir örneklerdendir.

2. Kavramsal ve Teorik Çerçeve

2.1. Kavramsal Çerçeve

İç denetim, işletmelerin kurumsal yönetim, risk yönetimi ve kontrol süreçlerinin etkinliğini ve yeterliliğini gözden geçiren, işletmelerin kendi çalışanı olan bağımsız ve tarafsız iç denetçiler tarafından yerine getirilen güvence ve danışmanlık faaliyetleridir (IIA, 2019). Kupec, Pizar, Lukac & Pajtkova Bartakova (2021) iç denetimi işletme yönetim kurulu ile üst yönetiminin operasyonlar, raporlama ve uyumla ilgili hedeflerine ulaşmalarına yönelik olarak makul güvence sağlayan bir süreç olarak tanımlamaktadır.

Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (Institute of Internal Auditors - IIA) tarafından 2020 yılında yayınlanan “Üçlü Hat Modeli” işletmelerde yönetim organı, yönetim ve iç denetim olmak üzere üç hat tanımlamaktadır. Ayrıca, modelin dışında bahse konu üç hat haricinde işletmelere bağımsız güvence hizmeti sunan dış güvence sağlayıcıları yer almaktadır. Üçlü Hat Modeli kapsamında üçüncü hatta konumlandırılan iç denetim fonksiyonu, işletmelerin hedeflerine ulaşmalarına yönelik olarak güvence hizmetleri ile tavsiyeler sunan bağımsız bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır (IIA, 2020).

IIA tarafından 2017 yılından bu yana yürürlükte olan Uluslararası İç Denetim Standartlarının gözden geçirilmesine yönelik bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucunda 2023 yılında taslak olarak oluşturulan yeni standartlar meslek mensuplarının ve uzmanların görüşlerinin alınması amacıyla kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Taslak metin olarak hazırlanan standartlarda iç denetimin temel amacı işletmelerin başarıya ulaşmalarını teminen yönetim kurulu ve üst yönetime güvence ve tavsiye sunmak olarak belirlenmiştir. İç denetim faaliyeti kurumun değer yaratma, sürdürülebilirlik, karar alma, izleme, yönetim, risk yönetimi, kontrol, paydaşları nezdinde güvenilirliğinin sağlanması ve kamu yararına hizmet edebilmesi gibi süreç ve faaliyetlerinin güçlendirilmesine katkı sunmaktadır. İç denetim faaliyetinin kendisinden beklenen katkıyı sunabilmesi için nitelikli iç denetçiler tarafından yürütülmesi, kurum içerisinde bağımsız olarak konumlandırılması ve iç denetçilerin tarafsızlığının sağlanması önem taşımaktadır (IIA, 2023).

2.2. Teorik Çerçeve

Literatürde iç denetim fonksiyonunun varlığının teorik altyapısını oluşturan iki temel teori yer almaktadır. Bu teoriler, Vekâlet Teorisi ve İşlem Maliyetleri Teorisi'dir (Ismael & Roberts, 2018). İç denetim fonksiyonuna olan ihtiyaç perspektifinden söz konusu teorilerin açıklamalarına bu bölümde yer verilmektedir.

2.2.1. Vekâlet Teorisi

Vekâlet teorisi işletmelerde hissedarlar ile yöneticiler arasındaki ilişkileri analiz etmektedir. Bu teoride hissedarlar asiller, yönetim kurulu üyeleri ise vekiller olarak adlandırılmaktadır. Bu teoriye göre işletmeler, iktisadi kaynaklara sahip olan gruplar (asiller) ile bu kaynakları kontrol etme gücünü elinde bulunduran yöneticiler (vekiller) arasındaki sözleşme ilişkisinden oluşmaktadır (Adams, 1994). Vekillerin asillere kıyasla işletme faaliyetlerine ilişkin olarak daha fazla bilgiye sahip olmaları bilgi asimetrisine yol açmaktadır. Ortaya çıkan söz konusu bilgi asimetrisi asillerin, vekillerin işletme yönetiminde işletme ve hissedar menfaatlerini ön planda tutup tutmadıklarını izlemelerini zorlaştırmaktadır. Bu durum, asillerle vekiller arasında vekâlet problemlerinin ortaya çıkmasına ve bu sorunların azaltılması amacıyla birtakım vekâlet maliyetlerine katlanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (Jensen & Meckling, 1976).

Vekâlet maliyetleri içsel ve dışsal maliyetler olarak iki farklı grupta değerlendirilebilir. İçsel maliyetler üst düzey yöneticiler ile orta seviye yöneticiler arasında, üst düzey yöneticilerle

rin orta seviye yöneticileri etkin izleyememeleri neticesinde ortaya çıkmaktadır (Ettredge, Reed & Stone, 2000; Subramaniam, 2000). Alt seviye çalışanların etik dışı davranışları, hırsızlık, yanlış bilgi beyanında bulunmaları vb. içsel vekâlet maliyetlerine örnek gösterilebilir (Ismael & Roberts, 2018). Özellikle işletmelerde ortaya çıkan uzun emir-komuta zinciri astların üstler tarafından etkin izlenmesini zorlaştırmaktadır (Abdel-Khalik, 1993).

Dışsal vekâlet maliyetleri ise üst düzey yöneticilerle hissedarlar arasında ortaya çıkan ve yöneticilerin hissedar ve işletme menfaatlerinden ziyade kendi çıkarları paralelinde karar almaları neticesinde katlanılan maliyetlerdir. Bu maliyetler, üst düzey yöneticilerin kendilerine servet transferi yapmaları, yanlış bilgi beyanında bulunmaları, çok yüksek tutarlarda prim almaları ve hatalı yatırım kararları almaları gibi eylemlerden kaynaklanabilir (Ismael & Roberts, 2018). Gerek içsel gerekse dışsal vekâlet maliyetleri, işletme bünyesinde tesis edilecek iç denetim fonksiyonları tarafından yürütülecek çalışmalarla önlenilebilecektir (Abdel-Khalik, 1993).

Vekâlet teorisi işletmelerde iç denetimin varlığına, iç denetim faaliyetlerinin yapısına ve iç denetçilerin görevlerini yerine getirirken benimsemeleri gereken bakış açılarına yönelik açıklamalar sağlayan bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir (Adams, 1994). İç denetim fonksiyonu tarafından gerçekleştirilen faaliyetler vekillerin davranışlarının izlenmesine ve almış oldukları kararlarda asillerin menfaatlerini ne ölçüde dikkate aldıklarının belirlenmesinde katkı sağlayacak bir izleme fonksiyonu olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında, iç denetim işlevi işletmenin hissedarları ile kreditorlerinin hesap verilebilirlik taleplerinin karşılanmasına katkı sunan bağlayıcı bir fonksiyondur (DeFond, 1992). Buna karşın, işletmenin kurmuş olduğu iç denetim fonksiyonuna ilişkin olarak katlandığı giderler ise hissedarların vekâlet problemlerini ortadan kaldırmak ve menfaatlerini korumak amacıyla üstlendikleri izleme maliyetleri arasında yer almaktadır (Ettredge, Reed & Stone, 2000; Subramaniam, 2000).

2.2.2. İşlem Maliyeti Teorisi

İşlem maliyeti teorisine göre işletmeler, farklı diğer işletmelerle etkileşim içerisinde olan ve belirli bir sistem içerisinde faaliyetlerini sürdüren yapılardır (Scott & Davis, 2007).

Bu teori, işletmelerde faaliyetlerin verimliliğine ve işlem maliyetlerini düşürecek yönetsel yapıların ne şekilde tesis edilmesi gerekliliğine odaklanmaktadır (Williamson, 1981). Williamson'a (1981) göre "bir mal veya hizmet, teknolojik olarak ayrılabilir bir arayüz üzerinden aktarıldığında işlem gerçekleşir. Faaliyetin bir aşaması sona erer ve diğeri başlar".

İşletmeler, birbirleriyle etkileşim halinde faaliyetlerini yürütürken kurumlar arasında çeşitli değişim ve işlemler ortaya çıkmaktadır (Ouchi, 1980). Bir ürünün üretim sürecinin başlangıcından satışın gerçekleşmesine kadar farklı aktörlerle iletişim kurulmaktadır. Ürünün ortaya çıkması sürecinde yaşanan değişimler işlem maliyetlerine sebep olmaktadır (Williamson, 1981). Pazarlık, ticaret, müzakere, anlaşmaları uygulama vb aşamalarda ortaya çıkan maliyetler işlem maliyetlerine örnek gösterilebilir (Leblebici, 1985).

Bu teoriye göre bir koruma mekanizması olarak sözleşme seçimi belirsizlik ve işleme özgü yatırımlardan etkilenmektedir (Jiang, Chu & Pan, 2011). Sınırlı rasyonellik ve fırsatçılık söz konusu teorinin temelini oluşturmaktadır. Sınırlı rasyonellik, gelecekte meydana gelebilecek tüm olası durumları tahmin edilememesi olarak tanımlanabilir. Fırsatçılık ise kişisel menfaatleri ön planda tutma eğilimi olarak ifade edilebilir (Ardoğan, 2021).

İşlem maliyeti teorisi, iç denetim faaliyetini bir izleme fonksiyonu olarak konumlandırmakta ve amacı ile etkinliği ve yeterliliğini açıklamaktadır. Bu teoriye göre iç denetimin temel amacı, işletme risklerinin önlenmesini teminen iç kontrol mekanizmalarının etkinlik ve yeterliliklerinin gözden geçirilmesidir. Bununla birlikte, iç denetçiler tarafından finansal ve operasyonel süreçlere yönelik gerçekleştirilecek güvence ve danışmanlık faaliyetleri işletme yöneticilerinin maliyet tasarruf karar süreçlerine katkı sunmaktadır (Sprakman, 1997; Williamson, 1985). Ayrıca, kurum içerisinde tesis edilmiş bir iç denetim fonksiyonunun varlığı uygun maliyetli bir sözleşme mekanizması olarak kabul edilebilir. Bu yapı sayesinde asiller vekiller üzerindeki kontrol fonksiyonlarının etkinliğini artırabilirler ve kurum içi risklerin etkin yönetildiğine ilişkin ilgili taraflara makul güvence sağlanmış olur (Ismael & Roberts, 2018).

3. Literatür Taraması ve Çalışmanın Hipotezleri

Ulusal ve uluslararası literatürde bu kapsamda yapılan çalışmalar incelenmiş, ulusal literatüre girmiş herhangi bir çalışma tespit edilememekle birlikte, uluslararası literatürde bu konuda hazırlanan çalışma sayısının da sınırlı olduğu görülmüştür.

Az sayıdaki çalışmadan Goodwin-Steward & Kent (2006) Avusturalya'da halka açık şirketlerin iç denetim tesis etmesi ile ilişkili faktörleri araştırmış, şirket büyüklüğünün burada belirleyici bir faktör olduğunu tespit etmiştir. Buna göre işletme ölçeği küçüldükçe iç denetim maliyeti iç denetimin tesisi konusunda karar vermede belirleyici olmaktadır. Modelde kullanılan diğer değişkenlerden işletmenin organizasyonel yapısının karmaşıklığı ise iç denetim tesisi kararında belirleyici bir etken olarak gösterilmemektedir.

Aynı çalışmada risk yönetimi ve iç denetim ilişkisi farklı değişkenler yardımı ile sorgulanmıştır. Risk komitesinin varlığı ve risk yöneticisinin varlığı şeklinde iki değişken ile iç denetimin varlığı arasında anlamlı ilişki tespit edilmiş, bu durum risk yönetimine odaklanan işletmelerde bu mekanizmalara yönelik tamamlayıcı bir unsur olarak iç denetimin kullanılmasının daha olası olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca işletmenin finans piyasalarında yer alması ile iç denetim fonksiyonu tesis etmesi arasında da anlamlı bir ilişki kurulmuştur. Bunun yanında işletmede alacakların ve stokların seviyesi ile iç denetimin tesisi arasında bir ilişki kurulmuş, gerek işletmenin finans piyasalarında faaliyet göstermesi gerek alacak ve stok seviyelerinin yüksek olması risk göstergeleri olarak yorumlandığından risk yönetimi konusundaki tutumun iç denetim varlığı ile ilişkili olduğu değerlendirilmiştir.

Goodwin-Steward & Kent (2006) iç denetimin varlığı ile kurumsal yönetim mekanizmaları arasındaki ilişkiyi farklı değişkenler ile test etmiş, bu kapsamda yönetim kurulu başkanını bağımsızlığı, denetim komitesinin varlığı, yönetim kurulunda icracı olmayan üyelerin sayısı değişkenlerinden ilk ikisinin iç denetimin varlığı ile anlamlı bir ilişkisinin bulunduğu, diğer değişkenin ise böyle bir ilişkiyi göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte, denetim komitesi bağımsızlığı ve komite toplantılarının sıklığı ile iç denetimin varlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken denetim komitesinin deneyimi ile iç denetim fonksiyonunun mevcudiyeti arasında beklenen yönde bir ilişki tespit edilememiştir.

Çalışmada kontrol değişkeni olarak belirlenen yöneticilerin hisse sahipliği, hissedar konsantrasyonu, borçluluk seviyesi iç denetim varlığı ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Bağımsız denetim ücreti ve denetim firması seçimi de iç denetim fonksiyonu tesisinde anlamlı etkiye sahip değişkenler olarak raporlanmamıştır.

İç denetimin varlığına etki eden faktörleri araştıran bir diğer çalışma Sulub, Salleh & Hashim (2020) Sudan'daki İslami bankalar üzerinde yürütülmüştür. Çalışmada vekalet teorisi ve paydaş teorisi üzerinden belirlenen faktörlerin iç denetimin varlığına etki edebileceği değerlendirilmesi ile bağımlı değişkenler belirlenmiştir. Sektörel ve bölgesel özellikler taşıyan diğer bazı değişkenler dışında ilişkisi araştırılan önemli değişkenler yönetim kurulunun gücünü temsil etmek üzere belirlenen yönetim kurulunun üye sayısı, yönetim kurulunun icra görevi bulunmayan üye sayısı ve bir yetkinlik göstergesi olarak doktora seviyesinde eğitim almış yönetim kurulu üye sayısı; denetim komitesinin mevcudiyeti, kurumsal yönetim bilgilerini içeren ve kamuoyu ile paylaşılan başlık sayısı ve varlıklar toplamıdır.

Lojistik regresyon uygulanan model sonucu Sulub, Salleh & Hashim (2020) yönetim kurulları ve varlık büyüklüğü ile iç denetimin kurulması tercihi arasında ilişki belirlenemezken, denetim komitesinin varlığı ile iç denetim fonksiyonunun varlığı arasında ters yönde bir ilişki tespit etmiştir. Kurumsal yönetim bilgilerinin ifşası (diğer ifade ile kamuoyu ile paylaşılma derecesi) ve iç denetimin kurulması arasında ise pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Çalışmanın sonuçları ağırlıklı olarak sektörel ve bölgesel uygulama farklılıkları taşıyan unsurlar üzerinden yorumlanmıştır.

Ismael & Roberts (2018) iç denetimin kurulmasını etkileyen faktörler üzerindeki çalışmasında Birleşik Krallık'ta borsaya kote 332 finans dışı şirketin verisini kullanmıştır. Teorik altyapısını vekalet teorisi ve işlem maliyeti teorisi üzerine kurguladığı modelinde 11 adet bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini lojistik regresyon ile incelemiştir. Bu kapsamda işletme aktif büyüklüğü, işletme organizasyonunun karmaşıklığı, alacak ve stokların toplam aktifler içerisindeki payı, işletme nakit akışlarının işletme aktiflerine oranı, risk komitesinin varlığı, borçluluk seviyesinin özkaynaklara kıyasla durumu, hisse sahibi yöneticilerin oranı, ana sermayedarın sermaye oranı, yönetim kurulu başkanının ba-

ğimsızlığı, yönetim kurulundaki bağımsız üye oranı, etkin bir denetim komitesinin varlığı modelin bağımsız değişkenlerini oluşturmuştur. Denetim komitesinin etkinliğini denetim komitesinin büyüklüğü, üyeleri içerisinde bağımsız olanların oranı, finansal uzmanlığa sahip üyelerin oranı ve denetim komitesi toplantı adedi ile ilişkilendirmiştir.

Çalışma sonucunda işletmenin aktif büyüklüğü ile iç denetimin kurulmasındaki tercih arasında pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre işletme büyüdükçe iç denetim kurma yönündeki eğilim artmaktadır. Diğer yandan, alacak ve stokların toplam aktifler içerisindeki payı ve işletme nakit akışlarının işletme aktiflerine oranı da iç denetimin tesis edilmesi kararında etkili bulunmuştur. Bu yolla içsel riskleri yüksek olan işletmelerin iç denetim tesis etme konusunda daha istekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir sonuç hisse sahibi yöneticilerin oranı ile iç denetim tesis edilmesi arasında tespit edilmiştir. Buna göre yöneticilerin hisse oranı arttıkça iç denetim tesisine yönelik eğilim azalmaktadır.

Ismael & Roberts (2018)'de çalışmada denetim komitesinin etkinliğine yönelik bağımsız değişkenlerden denetim komitesi üye sayısı, denetim komitesi deneyimi ve denetim komitesi toplantı sayısı iç denetim fonksiyonunun tesisi ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Bu sonuç etkin bir denetim komitesinin iç denetim komitesi kurulması üzerinde etkisini göstermek açısından anlamlı bulunmuştur. Bağımsız denetçi yönünden yapılan değerlendirmede ise denetim şirketinin dört büyükler içerisinde yer almasının iç denetim kararı üzerindeki etkisi ancak %10 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçla ilişkinin orta seviyede bir gösterge teşkil ettiği yorumu yapılmıştır. Diğer bağımsız değişkenler ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermemiştir.

İç denetimin gönüllü tesisine yönelik yapılan bir diğer çalışma da Rönkkö, Paananen & Vakkuri (2018) tarafından yürütülmüştür. Bu çalışmada 2012 itibarıyla Nasdaq OMX Helsinki'ye kayıtlı 107 işletmenin ortaklık yapısı özelliklerinin iç denetimin tesis edilme kararı üzerindeki etkisi lojistik regresyon uygulanarak araştırılmıştır. Yürütülen çalışmada yabancı ortaklık oranı, devlet ortaklık oranı, ortaklık yapısının dağınıklığı ve oy kullanma gücünün konsantrasyonu bağımsız değişkenler olarak belirlenmiş, bunlar dışında özkaynak karlılığı, yabancı kaynaklar toplam varlıklar oranı, cari oran, gelirlerdeki artış, çalışan

sayısı, yönetim kurulu kadın üye sayısı, denetim komitesinin mevcudiyeti, yönetim kurulunda bağımsız üye oranı, toplam gelirler içerisinde yurtdışı operasyonlarının payı ve Nasdaq OMX Helsinki’de kayıtlı olduğu süre kontrol değişkenleri olarak seçilmiştir.

Çalışma sonucunda iç denetimin gönül tesis edilme kararı üzerinde bağımsız değişkenlerden ortaklık yapısının dağınlıklığı, yabancı ortaklık ve devlet ortaklığı pozitif anlamlı etkiye sahipken diğer bağımsız değişken olan oy kullanma gücü anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Kontrol değişkenlerinde aktif büyüklüğü, yurtdışı operasyonlardan elde edilen gelirlerin toplam gelirlere oranı ve kârlılık pozitif anlamlı bir ilişki gösterirken yönetim kurulu üyelerinin cinsiyet çeşitliliği ve gelirlerdeki büyüme negatif bir ilişki raporlamıştır. Negatif ilişki gösteren değişkenlerden gelirlerde büyümenin model hipotezlerinde ilişkinin yönü açısından beklentiyi doğrulamadığı, cinsiyet değişkeni için ise model kuruluşunda bir beklenti oluşturulmadığı ifade edilmektedir. Çalışma ortaklık yapısının iç denetim kararı üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemlidir.

Literatürde çalışmamızın amacına benzerlik göstermekle birlikte değişkenleri ve analiz metodu açısından farklılık arz eden çalışmalar mevcuttur. Bununla birlikte, çalışmamızın amacı ile karşılaştırılabilir sonuçlar sunan yukarıdaki çalışmalar dikkat çekici bulunmuştur. Bu çalışmaların hipotezleri Tablo 1’de sunulmaktadır. Tabloda sunulduğu üzere iç denetimin kuruluşunda etki etmesi muhtemel faktörler sermaye yapısı, yönetim kurulu özellikleri, denetim komitesi özellikleri ve risk seviyesi ana faktörleri altında sınıflandırılabilir.

Tablo 1: Literatürde Yer Bulan Hipotezler

Ana Grup	Çalışma	Hipotez
Sermaye yapısı	Ismael & Roberts (2018)	H ₇ . İç denetim fonksiyonunun varlığı yöneticilerin işletmedeki hisselerinin yüzdesi ile negatif yönde ilişkilidir. H ₈ . İç denetim fonksiyonunun varlığı ana hissedarların sermayedeki yüzdesiyle ilişkilidir.
	Rönkkö, Paananen & Vakkuri (2015)	H ₁ . İç denetim fonksiyonunun varlığı yabancı sahiplik yüzdesi ile pozitif yönde ilişkilidir. H ₂ . İç denetim fonksiyonunun varlığı işletmedeki devlet sahipliği ile pozitif yönde ilişkilidir. H ₃ . İç denetim fonksiyonunun varlığı sahiplik yapısının dağınıklığı ile pozitif yönde ilişkilidir. H ₄ . İç denetim fonksiyonunun varlığı en büyük hissedarın oy gücü ile negatif yönde ilişkilidir.
Yönetim kurulu	Goodwin-Stewart & Kent (2006)	H ₇ . İç denetim fonksiyonunun varlığı bağımsız bir yönetim kurulu başkanın varlığı ile pozitif yönde ilişkilidir. H ₈ . İç denetim fonksiyonunun varlığı yönetim kurulu bağımsız yöneticilerin oranıyla pozitif yönde ilişkilidir.
	Sulub, Salleh & Hashim (2020)	H ₁ . İç denetim fonksiyonunun varlığı güçlü bir yönetim kurulunun varlığı ile pozitif yönde ilişkilidir.
	Ismael & Roberts (2018)	H ₉ . İç denetim fonksiyonunun varlığı bağımsız bir yönetim kurulu başkanın varlığı ile pozitif yönde ilişkilidir. H ₁₀ . İç denetim fonksiyonunun varlığı yönetim kurulu bağımsız yöneticilerin yüzdesi ile pozitif yönde ilişkilidir.
Denetim komitesi	Goodwin-Stewart & Kent (2006)	H ₉ . İç denetim fonksiyonunun varlığı denetim komitesinin varlığıyla pozitif yönde ilişkilidir. H ₁₀ . İç denetim fonksiyonunun varlığı denetim komitesinin etkinliği ile pozitif yönde ilişkilidir.

	Sulub, Salleh & Hashim (2020)	H ₂ . İç denetim fonksiyonunun varlığı denetim komitesinin varlığı ile ilişkilidir.
	Ismael & Roberts (2018)	H ₁₁ . İç denetim fonksiyonunun varlığı etkin bir denetim komitesinin varlığıyla pozitif yönde ilişkilidir. H _{11a} . İç denetim fonksiyonunun varlığı denetim komitesinin büyüklüğü ile pozitif yönde ilişkilidir. H _{11b} . İç denetim fonksiyonunun varlığı denetim komitesindeki bağımsız yöneticilerin yüzdesi ile pozitif yönde ilişkilidir. H _{11c} . İç denetim fonksiyonunun varlığı finansal uzmanlığa sahip denetim komitesi üyelerinin yüzdesi ile pozitif yönde ilişkilidir. H _{11d} . İç denetim fonksiyonunun varlığı denetim komitesi toplantılarının sayısı ile olumlu yönde ilişkilidir.
Risk seviyesi	Goodwin-Stewart & Kent (2006)	H ₁ . İç denetim fonksiyonunun varlığı risk yönetimi komitesinin varlığı ile pozitif yönde ilişkilidir. H ₂ . İç denetim fonksiyonunun varlığı atanmış bir risk yöneticisinin varlığı ile ilişkilidir. H ₃ . İç denetim fonksiyonunun varlığı işletmenin finans sektöründe yer alması ile pozitif yönde ilişkilidir. H ₄ . İç denetim fonksiyonunun varlığı alacakların ve stokların toplam aktiflere oranı ile pozitif yönde ilişkilidir. H ₅ . İç denetim fonksiyonunun varlığı firma büyüklüğü ile pozitif yönde ilişkilidir. H ₆ . İç denetim fonksiyonunun varlığı işletmenin karmaşıklığı ile pozitif yönde ilişkilidir.
	Sulub, Salleh & Hashim (2020)	H ₃ . İç denetim fonksiyonunun varlığı kurumsal yönetim beyanları ile pozitif yönde ilişkilidir.

	Ismael & Roberts (2018)	<p>H₁. İç denetim fonksiyonunun varlığı işletmenin büyüklüğü ile pozitif yönde ilişkilidir.</p> <p>H₂. İç denetim fonksiyonunun varlığı işletmenin iş yapısının karmaşıklığı ile pozitif yönde ilişkilidir.</p> <p>H₃. İç denetim fonksiyonunun varlığı alacakların ve stokların toplam varlıklara oranı ile pozitif yönde ilişkilidir.</p> <p>H₄. İç denetim fonksiyonunun varlığı işletme nakit akışlarının toplam varlıklara oranı ile pozitif yönde ilişkilidir.</p> <p>H₅. İç denetim fonksiyonunun varlığı bir risk yönetim komitesinin varlığıyla pozitif yönde ilişkilidir.</p> <p>H₆. İç denetim fonksiyonunun varlığı işletmenin sermaye yapısındaki borç seviyesi ile pozitif yönde ilişkilidir.</p>
--	----------------------------	---

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Literatürde iç denetimin tesis edilme kararına etki eden faktörlerin analizi kapsamında yer bulan bu çalışmalarda modele ayrıca bazı kontrol değişkenleri de eklenmiştir. Kontrol değişkenlerine Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Literatürde Yer Bulan Kontrol Değişkenleri

Çalışma	Kontrol Değişkenleri
Goodwin-Stewart & Kent (2006)	<ul style="list-style-type: none"> - Yöneticilere ait hisselerin toplam hisselerin %5'ine eşit veya daha fazla olduğu durumlarda 1, aksi takdirde 0 - Hissedar yoğunluğu (ilk 20 hissedarın sahip olduğu hisse yüzdesi) - Uzun vadeli borç / toplam varlıklar - Maddi duran varlık / işletmenin piyasa değeri - Bağımsız denetim ücretleri / Toplam varlıklar - Beş büyük bağımsız denetçi kullanıldığında 1, aksi takdirde 0
Ismael & Roberts (2018)	<ul style="list-style-type: none"> - Dört büyük bağımsız denetçi kullanıldığında 1, aksi takdirde 0 - Bağımsız denetim ücretleri / Toplam varlıklar
Sulub, Salleh & Hashim (2020)	<ul style="list-style-type: none"> - Toplam varlıklar
Rönkkö, Paananen & Vakkuri (2015)	<ul style="list-style-type: none"> - Net gelir / öz sermayeye - Toplam öz sermaye / toplam varlıklar - Dönen varlıklar / kısa vadeli borçlar - Yıllık gelir değişimi - Toplam personel - Bir kurulun kadın üyesi varsa 1, aksi takdirde 0 - Denetim komitesi varsa 1, aksi takdirde 0 - Yönetim kurulundaki bağımsız üye oranı - Yurt dışı operasyonlarından elde edilen gelirler / toplam gelir - İşletmenin NASDAQ OMX Helsinki'te halka açık olarak listelendiği gün sayısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2’de görülebileceği üzere, kontrol değişkenleri ağırlıklı olarak, finansal oranlar yoluyla belirlenen işletmenin risklilik seviyesinin işletmede iç denetim tesis edilme kararı üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Bunun dışında sermaye, denetim komitesi ve yönetim kurulu gruplarında da bazı değişkenlerin kontrol değişkeni olarak tanımlandığı görülmektedir. Hipotezlerdekinden farklı olarak kontrol değişkenleri yolu ile bağımsız denetçinin dört büyük denetim şirketinden (PwC, Deloitte, KPMG, E&Y) olup olmadığı ve bağımsız denetim ücretleri de etki potansiyeli taşıyan etkenler arasında sıralanmıştır. Böylece bağımsız denetçi tercihleri de ana etken gruplardan biri haline gelmektedir.

Çalışmalarda kullanılan hipotezler ve kontrol değişkenleri bir arada ele alındığında iç denetimin tesis edilmesinde etkili olabilecek faktörlerin beş ana grupta sınıflandırılabileceği görülmektedir. Bu gruplar şu şekilde sıralanabilir:

- Sermaye yapısı
- Yönetim kurulu
- Denetim komitesi
- Bağımsız denetçi
- Risk seviyesi

Bu gruplardan ilk dördü kurumsal yönetimin aktörlerini meydana getirmekte, son grupta ise işletme riskleri ön plana çıkarılmaktadır. Literatürde iç denetimin tesis edilmesi kararına etki eden faktörleri belirlemede sıralanan beş olası etkiyi temsil eden farklı göstergeler kullanılmıştır.

Sermaye yapısına ilişkin beklentiler doğrudan vekalet teorisi ile ilişkilendirilmektedir. Ismael & Roberts (2018), yöneticilerin sermaye sahipliğinin düşük olduğu durumda işletme kaynaklarını yönetici konumunda olmayan sermayedarın menfaatleri ile örtüşen bir şekilde yönetmesi için bir nedeni olmadığından hareketle yöneticilerin sermaye sahipliği oranı ile işletmede iç denetime ihtiyaç duyulması arasında negatif bir ilişki beklenmesi gerekti-

ğinden bahsetmektedir. Buna göre, işletme yöneticileri aynı zamanda işletmenin sahipleri ise, vekalet teorisinin etkisi azalmakta ve iç denetime duyulacak ihtiyaç da sınırlanmaktadır. Yine benzer şekilde ana hissedarın sermaye payı arttıkça yönetim üzerindeki gözetimi de artacak ve iç denetime olan ihtiyaç azalacaktır. Vekalet teorisi bu açıdan değerlendirildiğinde, Ismael & Roberts (2018)'a göre ana ortağın hisse payı arttıkça iç denetime duyulacak ihtiyacın düşmesi beklenmelidir. Bu iki yaklaşım Goodwin-Stewart & Kent (2006)'de de kendisine yer bulmuş ve farklı şekillerde de olsa kontrol değişkenleri üzerinden sermaye yapısının iç denetim tesisi kararına etkileri analize dahil edilmiştir. Rönkkö, Paananen & Vakkuri (2015), modelinin tüm bağımsız değişkenlerini sermaye yapısı ile ilişkili olarak belirlemiştir. Bu çalışmada da diğer çalışmalarda yer alan hipotezler paralelinde sermaye yapısı konsantrasyonunun artması durumunda iç denetime olan ihtiyacın azalacağı öngörüsünde bulunulmakta ve bu şekilde vekalet teorisi dayanak yapılmaktadır.

Yönetim kurulu ile ilgili değerlendirmeler yine vekalet teorisi üzerinden şekillenmekte, bununla birlikte iç denetim fonksiyonunun kurulmasında yönetim kurulunun etkileri analiz edilmektedir. Goodwin-Stewart & Kent (2006) yönetimin faaliyetlerinin izlenmesinde iç denetimin önemli bir araç olduğunu değerlendirmektedir. Buna göre, iç denetim fonksiyonu tamamlayıcı bir araç olarak değerlendirildiğinden kurumsal yönetimin diğer uygulamalarıyla pozitif ilişki içerisindedir. Goodwin-Stewart & Kent (2006) çalışmasında yönetim kurulu başkanının bağımsızlığı ve yönetim kurulundaki bağımsız yöneticilerin oranıyla iç denetimin kurulması yönündeki eğilim arasında pozitif bir ilişkiye işaret eder. Sulub, Salleh & Hashim (2020) ise güçlü bir yönetim kurulunun işletmelerdeki vekalet problemini çözmede iç denetimi etkin bir araç olarak kullanabileceğini ve aralarında pozitif yönlü bir ilişki olması gerektiğini savunur. Çalışmada yönetim kurulunun gücü üye sayısı, icra görevi bulunmayan üye sayısı ve doktora seviyesinde eğitim almış üye sayısı ile temsil edilmektedir. Ismael & Roberts (2018) vekalet teorisine dayanan aynı gerekçelerle bağımsız yönetim kurulu başkanının varlığını ve yönetim kurulundaki bağımsız yöneticilerin ağırlığını iç denetimin kurulması kararı ile pozitif yönde ilişkilendirmiştir. Rönkkö, Paananen & Vakkuri (2015) yönetim kurulunda bağımsız üye oranı ile birlikte kadın üye oranını da kontrol değişkenleri arasında sıralamıştır. Kadın üye oranının kullanılmasında

Rönkkö, Paananen ve Vakkuri (2015) cinsiyet çeşitliliğinin kurumsal yönetim uygulamaları üzerindeki olası etkilerinden yola çıkmaktadır.

Denetim komitesinin iç denetim tesisi kararı ile ilişkisi kurulurken Ismael & Roberts (2018) etkili bir denetim komitesinin iç denetim fonksiyonundan yararlanmak isteyeceğinden bahseder. Denetim komitesinin etkisi komite üye sayısı, bağımsız üyelerinin oranı, üyelerinin finansal deneyimi, komite toplantı adedi ile ilişkilendirilmiştir. Goodwin-Stewart & Kent (2006) de benzer şekilde amaçları yakından ilişkili olan denetim komitesi ve iç denetim fonksiyonunun birbirlerini pozitif yönde etkilediğini değerlendirmişlerdir. Sulub, Salleh & Hashim (2020) de iyi kurumsal yönetimin bir göstergesi olarak denetim komitesi ve iç denetim fonksiyonu arasındaki pozitif yönlü ilişkiye değinmiştir. Rönkkö, Paananen & Vakkuri (2015) ise denetim komitesinin varlığı kriterine kontrol değişkenleri arasında yer vermiştir.

Bir diğer etken olarak nitelendirilen bağımsız denetçi çalışmalarda iki yönden ele alınmıştır. Bunlardan biri denetçi ücreti, diğeri ise denetçinin dört büyük denetim şirketinden biri olup olmadığıdır. Goodwin-Stewart & Kent (2006) ile Ismael & Roberts (2018) her iki etmeni de kontrol değişkenleri arasında sıralamıştır.

İşlem maliyeti teorisi kapsamında iç denetim güvence ve danışmanlık hizmetleri yoluyla işletmenin amaçlarına ulaşmasında rol üstlenmektedir. Bu nedenle iç denetim fonksiyonuna duyulacak olası bir ihtiyaç işletmenin risklilik seviyesinden kaynaklanmaktadır. Goodwin-Stewart & Kent (2006) iç denetimin riskleri izlemede gerekli iç kontrollerin yeterliliğine yönelik yaptığı değerlendirmeleri iç denetime duyulan ihtiyaç olarak değerlendirmekte ve işletme riskleri arttıkça iç denetimin tesisine yönelik eğilimin de artacağı ifade edilmektedir. Farklı çalışmalarda işletme riskleri, işletme toplam varlıkları ve organizasyon yapısının karmaşıklığının yanında, finansal tablolar üzerinden hesaplanan oranlarla ortaya koyulabildiği gibi bu risklerle mücadele etmede tesis edilen risk yönetim uygulamalarının ve rollerinin varlığı da değerlendirmeler kapsamına alınmıştır.

Çalışmamıza ilişkin hipotezlerin seçilmesinde yukarıda yer verilen çalışmalardan faydalanılmıştır. Ayrıca hipotezlerin oluşturulmasında verinin ulaşılabilirliği de dikkate alınmıştır. Bu kapsamda aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur:

H1. İç denetim fonksiyonunun varlığı işletmenin halka açıklık oranı ile pozitif yönde ilişkilidir.

Buna göre işletmenin halka açıklık oranı arttıkça sermayenin konsantrasyonunun azalması ve işletmedeki hak sahiplerinin sayıca artması beklenir. Böyle dağınık bir sermaye yapısında vekalet teorisinin önemi artar ve yöneticilerin izlenmesi gereği ortaya çıkar. Bu nedenle, sermayesi dağınık olan işletmeler iç denetim fonksiyonunu tesis ederek bu fonksiyonu izleme amaçlı bir araç olarak kullanır. Bu hipotez modelimize sermaye yapısını tesis etmek üzere eklenmiştir.

H2. İç denetim fonksiyonunun varlığı yönetim kurulundaki üye sayısı ile pozitif yönde ilişkilidir.

Güçlü bir yönetim kurulu, vekalet teorisi ile bağlantılı olarak, yönetimin faaliyetlerinin şeffaf bir şekilde izlenmesi için önemli bir unsurdur. Yönetim kurulunun gücünü temsil eden faktörlerden birisi üye sayısıdır. Bu nedenle üye sayısı fazla olan yönetim kurulları yönetimi izleme yönünde daha fazla irade gösterecek, bunu da iç denetim eliyle yürütme eğiliminde olacaktır.

H3. İç denetim fonksiyonunun varlığı yönetim kurulundaki bağımsız üye sayısı ile pozitif yönde ilişkilidir.

Güçlü bir yönetim kurulunun diğer bir unsuru üye sayılarının bağımsızlığıdır. Buna göre bağımsız üye sayısı arttıkça vekalet teorisi kapsamında yönetim kurulunun yürüteceği yönetimi izleme faaliyetlerinin artacağı düşünülmektedir. Bu da iç denetim eliyle gerçekleştirilme eğiliminde olacaktır.

H4. İç denetim fonksiyonunun varlığı denetim komitesinin varlığı ile pozitif yönde ilişkilidir.

Kurumsal yönetim aktörlerinden biri denetim komitesidir. Denetim komitesi genellikle yönetim kurulunun uzmanlaşmış bir alt komitesi şeklinde kurulur ve denetim konularına odaklanır. Bir işletmede denetim komitesi kurulduysa denetim konularına odaklanma eğilimi mevcut demektir. Bu nedenle denetim komitesinin varlığı işletmede iç denetim fonksiyonunun kullanılması yönünde bir eğilim ile ilişkilendirilebilir.

H5. İç denetim fonksiyonunun varlığı denetim komitesinin üye sayısı ile pozitif yönde ilişkilidir.

Denetim komitesinin dizaynı yanında etkili bir şekilde faaliyet gösteriyor olması da vekalet teorisi kapsamında yönetim faaliyetlerinin izlenmesi için önem arz eden bir kriterdir. Denetim komitesi üye sayısı komitenin etkili bir şekilde faaliyet gösterdiğine dair göstergelerden biridir. Denetim komitesinin etkili bir şekilde faaliyet gösterdiği işletmelerde iç denetim fonksiyonunun kullanılmasına yönelik eğilimin de artması beklenmektedir.

H6. İç denetim fonksiyonunun varlığı denetim komitesi toplantı sayısı ile pozitif yönde ilişkilidir.

Denetim komitesinin etkili bir şekilde faaliyet gösterdiğine ilişkin bir diğer kriter komitenin toplantı sayısıdır. Çalışmanın önceki kısımlarında yapılan tartışmalar kapsamında denetim komitesi toplantı adedinin iç denetim fonksiyonunu tesis etme kararı üzerinde pozitif yönde etkili olması beklenmektedir.

Çalışmamızın hipotezleri literatürde yer verilen önceki çalışmalar, vekalet teorisi ve işlem maliyeti teorisi çerçevesinde oluşturulmuştur. Hipotez seçiminde veriye erişebilirlik de göz önünde bulundurulmuştur. Hipotezler dışında modele dahil edilecek kontrol değişkenleri de belirlenmiştir. Modelde yer verilen kontrol değişkenleri şunlardır:

- Finans dışı sektör datası üzerinde işletilecek modelle sınırlı olmak üzere işletmenin imalat sektöründe yer alıp almadığına yönelik kukla değişken,
- Yönetim kurulu yapılarına ilişkin destekleyici bilgi sağlaması açısından yönetim kurulu yabancı üye oranı,
- Yönetim kurulu yapılarına ilişkin destekleyici bilgi sağlaması açısından yönetim kurulu kadın üye oranı,
- İşlem maliyeti teorisinden yola çıkarak seçilen işletmenin toplam varlıkları,
- İşlem maliyeti teorisinden yola çıkarak seçilen işletmenin uzun vadeli borçlarının toplam varlıklara oranı,

- İşlem maliyeti teorisinden yola çıkarak seçilen işletmenin özkaynak karlılığı,
- İşlem maliyeti teorisinden yola çıkarak seçilen işletmenin cari oranı,
- Bağımsız denetçi grubunu temsilen işletmenin dört büyük bağımsız denetim şirketinden biri ile çalışıp çalışmadığına yönelik kukla değişkendir.

Böylelikle modele dahil edilecek değişkenler belirlenmiştir ve model aşamasına geçilmiştir.

4. Metodoloji ve Veri

4.1. Metodoloji

Çalışmada bağımlı değişken kategorik olduğundan lojistik regresyon kullanılmış, çalışmanın hipotezleri başlığı altında belirlenen bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenler üzerindeki etkisi aşağıda yer verilen iki model ile anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu modellerden ilki finans dışı tüm sektöre aşağıdaki şekilde uygulanmıştır.

$$\text{icdenetim} = B_0 + B_1 \text{ imalat} + B_2 \text{ halkaaciklik} + B_3 \text{ yabanciuye} + B_4 \text{ kadinuye} + B_5 \text{ ykuye} + B_6 \text{ bagimsizuye} + B_7 \text{ dk} + B_8 \text{ dkuye} + B_9 \text{ dktoplanti} + B_{10} \text{ varliklar} + B_{11} \text{ uvorclar} + B_{12} \text{ big4} + B_{13} \text{ roe} + B_{14} \text{ likidite} \quad (1)$$

İkinci model imalat sektöründe yer alan işletmeler için aşağıdaki şekilde kullanılmıştır.

$$\text{icdenetim} = B_0 + B_1 \text{ halkaaciklik} + B_2 \text{ yabanciuye} + B_3 \text{ kadinuye} + B_4 \text{ ykuye} + B_5 \text{ bagimsizuye} + B_6 \text{ dk} + B_7 \text{ dkuye} + B_8 \text{ dktoplanti} + B_9 \text{ varliklar} + B_{10} \text{ uvorclar} + B_{11} \text{ big4} + B_{12} \text{ roe} + B_{13} \text{ likidite} \quad (2)$$

Modellerde yer alan değişkenlerin açıklamaları şu şekildedir:

icdenetim = işletmede iç denetim fonksiyonu kurulup kurulmadığını gösterir kategorik değişken, iç denetim fonksiyonu mevcutsa 1, değilse 0

imalat = işletmenin imalat sektöründe yer alıp almadığını gösterir kategorik değişken, imalat sektöründe ise 1, değilse 0

halkaaciklik = işletme sermayesinin halka açık kısmının toplam sermayeye oranı

yabanciuye = yönetim kurulu yabancı üye sayısının toplam üye sayısına oranı

kadinuye = yönetim kurulu kadın üye sayısının toplam üye sayısına oranı

ykuye = yönetim kurulu üye sayısı

bagimsizuye = yönetim kurulu bağımsız üye sayısının toplam üye sayısına oranı

dk = işletmede denetim kurulu bulunup bulunmadığını gösterir kategorik değişken, denetim komitesi mevcutsa 1, değilse 0

dkuye = denetim komitesi üye sayısı

dktoplanti = denetim komitesi toplantı sayısı

varliklar = işletmenin ilgili dönem sonu toplam varlıklarının doğal logaritması

uvborclar = işletmenin ilgili dönem sonu uzun vadeli borçlarının toplam varlıklar içindeki payı

big4 = işletmenin ilgili dönem bağımsız denetim şirketinin dört büyüklerden olup olmadığını gösterir kategorik değişken, dört büyüklerdence 1, değilse 0

roe = işletmenin ilgili dönem özkaynak karlılığı

likidite = işletmenin ilgili dönem sonu dönen varlıklarının kısa vadeli yabancı kaynaklarına oranı

B0 = modeldeki sabit değer (Constant)

4.2. Veri

Çalışmada 31.12.2022 tarihi itibarıyla BİST’te işlem gören işletmelerden finans dışı sektörde faaliyet gösterenler analize dahil edilmiştir. Bu kapsamda ana kütleli oluşturan 356 adet işletme içinden analize uygun veri erişebilirliği sağlanan 292 adedi çalışmaya dahil

edilmiştir. Finans sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin yanı sıra farklı yasal mevzuat hükümlerine tabi olan veya farklı raporlama dönemleri mevcut olan turizm, spor, madencilik, balıkçılık, inşaat vb sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler de çalışma kapsamına alınmamıştır. İmalat sektörünün analiz edildiği ikinci modelde ise bu verinin 202 adedi kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan veri işletmelerin 2022 yılı faaliyet raporlarından temin edilmiştir.

5. Araştırma Sonuçları

Çalışma inceleme kapsamına alınan BIST’te işlem gören finans dışı sektör işletmelerini bir arada analize dahil ettiği gibi bu işletmelerin en önemli alt kümesini oluşturan imalat sektörü işletmelerini de ayrı bir analize daha dahil etmiştir. Bu kapsamda işletmelerin iç denetim fonksiyonu kurma yönündeki eğilimi Tablo 3’te gösterildiği gibidir.

Tablo 3: Finans Dışı ve İmalat İşletmelerinde İç Denetimin Tesis

	İmalat	Diğer	Toplam
İç Denetim Tesis Edenler	110	38	148
İç Denetim Tesis Etmeyenler	92	52	144
Toplam	202	90	292

Tablo 1’de özetlendiği üzere, 2022 yıl sonu itibariyle inceleme kapsamına alınan borsada işlem gören finans dışı işletmelerde iç denetim fonksiyonunun tesis edilme oranı %50,68 olmuştur. Bu işletmelerin %69,17’lik bir alt grubunu oluşturan imalat sektörü işletmelerinde ise bu oran %54,45’tir.

Çalışma öncelikli olarak finans dışı sektör üzerinde gerçekleştirilmiş, Tablo 4’te yer alan sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 4: Finans Dışı Sektör Analiz Sonuçları

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
imalat	-,533	,312	2,923	1	,087	,587
halkaaciklik	,005	,007	,565	1	,425	1,005
yabanciuye	,005	,008	,470	1	,493	1,005
kadinuye	,007	,009	,692	1	,405	1,007
ykuye	-,003	,106	,001	1	,978	,997
bagimsizuye	-,037	,024	2,283	1	,131	,964
dk	-1,413	1,183	1,426	1	,232	,243
dkuye	-,249	,458	,294	1	,587	,780
dktoplanti	,120	,069	2,984	1	,084	1,127
varliklar	,691	,129	28,763	1	,000	1,996
uvborclar	-1,528	1,611	,899	1	,343	,217
big4	-,639	,342	3,501	1	,061	,528
roe	-,208	,221	,886	1	,346	,812
likidite	-,037	,053	,492	1	,483	,964
Constant	-12,825	2,834	20,473	1	,000	,000

Tablo 4'te yer alan sonuçlara göre finans sektörü dışarıda bırakıldığında iç denetimin gönüllü şekilde tesis edilmesi ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($p < 0,05$) taşıyan tek değişkenin toplam varlıklar olduğu görülmüştür. Buna göre toplam varlıkların iç denetim tesisi kararına etkisi pozitif yönlüdür. Diğer bir ifade ile işletme büyüdükçe iç denetim fonksiyonunun tesisi tercih edilmektedir.

Bunun dışında diğer değişkenlerin iç denetimin gönüllü tesisi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu gösterilememiştir. Tablo 4'te yer alan sonuçlara karşı istatistiksel analiz sonunda

işletmenin imalat sektöründe yer alıp almamasının finans dışı sektör içerisinde iç denetimin tesis edilmesi üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Benzer şekilde, model sonuçlarının belirli bir güven aralığında değerlendirildiği şartlar altında seçilen diğer bağımsız değişkenler de iç denetimin tesis edilmesi kararı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmamaktadır.

İmalat sektörü tek başına ele alındığında varılan sonuçlar ise Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5: İmalat Sektörü Analiz Sonuçları

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
halkaaciklik	,000	,009	,001	1	,971	1,000
yabanciuye	,000	,009	,000	1	,993	1,000
kadinuye	,009	,010	,863	1	,353	1,009
ykuye	,066	,123	,287	1	,592	1,068
bagimsizuye	-,018	,028	,410	1	,522	,982
dk	-1,032	1,317	,614	1	,433	,356
dkuye	-,492	,530	,863	1	,353	,611
dktoplanti	,222	,092	5,757	1	,016	1,248
varliklar	,512	,156	10,754	1	,001	1,668
uvborclar	-2,151	2,232	,929	1	,335	,116
big4	-,954	,424	5,067	1	,024	,385
roe	-,220	,252	,765	1	,382	,802
likidite	-,057	,072	,639	1	,424	,944
Constant	-9,612	3,468	7,683	1	,006	,000

İmalat sektörü verileri ile çalıştırılan model sonuçlarına göre işletme büyüklüğü dışında denetim komitesinin toplantı adedi ve bağımsız denetim şirketinin dört büyük şirketten biri olup olmaması da iç denetim fonksiyonunun tesisi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir. Etkinin yönü toplam varlıklar için pozitifdir. Diğer bir ifade ile işletme ölçeği arttıkça iç denetim fonksiyonu kurulması yönündeki eğilim artmaktadır.

Diğer değişkenlerden denetim komitesi toplantı adedinin etkisi pozitif yönlü iken denetim şirketinin dört büyük şirketten biri olması negatif yönlü bir etkiye sahiptir. Diğer ifade ile imalat sektöründe işletmelerin gerçekleştirdiği denetim komitesi toplantı sayısı arttıkça iç denetim fonksiyonunun kurulması yönündeki eğilim de artmakta, bağımsız denetim şirketinin dört büyük denetim şirketinden biri arasından seçilmesi halinde ise iç denetim fonksiyonu tesis edilmesi eğilimi azalmaktadır.

Çalışma sonuçları analize dahil edilen iki farklı grupta farklılıklar göstermektedir. Buna göre finans dışı sektörlerde yer alan işletmeler için iç denetim tesisinde etki sahibi faktör yalnızca işletme büyüklüğü iken sadece imalat sektörü dikkate alındığında işletme büyüklüğünün yanında denetim komitesi toplantı adedi ve işletmenin bağımsız denetçisinin dört büyüklerden olmasının da anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. İmalat sektöründe etki eden faktörlerde ilişki yönü incelendiğinde ise işletme büyüklüğü ve denetim komitesinin aktiviteleri arttıkça iç denetim fonksiyonunun tesisine yönelik eğilimin de arttığı, bağımsız denetim firmasının dört büyüklerden biri olması durumunda ise bu eğilimin azaldığı (diğer ifade ile bağımsız denetim firmasının dört büyükler dışında olması durumunda iç denetim fonksiyonunu tesis etme yönündeki eğilimin arttığı) görülmüştür.

Çalışma sonuçları daha önce gerçekleştirilen çalışmalar ile karşılaştırılmıştır. İşletme büyüklüğü arttıkça iç denetim fonksiyonunu tesis etme eğiliminin artması Rönkkö, Paananen & Vakkuri (2015) ve Sulub, Salleh & Hashim (2020)'in çalışmalarında anlamlı bir ilişkiyi temsil etmese de Ismael & Roberts (2018) ve Goodwin-Stewart & Kent (2006) tarafından anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çalışmamız bu iki çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir. Bu sonuç hem işletmenin büyüklüğünün artması ile organizasyonun karmaşılaşması ve risk faktörünün artması ile hem de işletme büyüklüğü ile birlikte vekalet teorisi kapsamında kurumsal yönetim araçlarına ihtiyacın artması ile açıklanabilir.

Denetim komitesi toplantı sayısı komite faaliyetlerinin etkinliğini göstermede kullanılan bir değişken olmakla birlikte Ismael & Roberts (2018) tarafından gösterilen pozitif anlamlı ilişki çalışmamız sonuçları ile desteklenmiştir. Buna karşın Goodwin-Stewart & Kent (2006) çalışmasında değişkenler arasında anlamlı bir ilişki tespit etmemiştir.

Çalışmamız sonucunda bağımsız denetim şirketinin dört büyük denetim şirketinden biri olması durumunda işletmede iç denetim fonksiyonunun tesisine yönelik eğilimin azaldığı gösterilmiştir. Bu sonuç Ismael & Roberts (2018) ile Goodwin-Stewart & Kent (2006) tarafından değişkenler arasında anlamlı bir ilişki gösterilmeyen çalışma sonuçlarını desteklemektedir.

Modelimizde diğer değişkenler üzerinden anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Literatürde tespit edilen diğer değişkenler ile iç denetimin tesis edilme kararı arasındaki anlamlı ilişkiye yönelik sonuçlar çalışmamızda desteklenememiş, anlamlı ilişki bulunmadığına yönelik sonuçlar ise desteklenmiştir.

Çalışmamızın sonuçları Tablo 6'da özetlenmektedir.

Tablo 6: Model sonuçları

Bağımsız değişken	Beklenen ilişki yönü	Tespit edilen ilişki yönü
Sermayenin dağılıklığı (halka açıklık oranı)	(+)	
Yönetim kurulu üye sayısı	(+)	
Yönetim kurulu bağımsız üye oranı	(+)	
Denetim komitesinin varlığı	(+)	
Denetim komitesi üye sayısı	(+)	
Denetim komitesi toplantı adedi	(+)	(+)
Kontrol değişkeni	Beklenen ilişki yönü	Tespit edilen ilişki yönü
Toplam varlıklar	(+)	(+)
Uzun vadeli borçlar / toplam varlıklar	(+)	
Özsermaye karlılığı		
Likidite oranı	(-)	
Bağımsız denetçi: dört büyük		(-)
Yönetim kurulu yabancı üye oranı		
Yönetim kurulu kadın üye oranı		
Sektör: imalat		

6. Sonuç

İç denetim işletmelerin kurumsal yönetim, risk yönetimi ve iç kontrol süreçlerini gözden geçiren güvence ve danışmanlık faaliyetidir. İç denetim fonksiyonu işletme dışından temin edilebileceği gibi uygulamada büyük çoğunlukla kurum içerisinde istihdam edilen iç denetim personeli tarafından yerine getirilmektedir. İç denetçiler, bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını koruyarak gerçekleştirdikleri denetim çalışmaları ile organizasyonun belirlemiş olduğu hedeflere ulaşmasına katkı sağlamayı ve işletme faaliyetlerine değer katmayı amaçlarlar.

Özellikle 20. yüzyılın sonlarında yaşanan finansal skandal ve çöküşler kurumsal yönetim mekanizmalarının etkin işleminin işletmeler açısından ne derece önemli olduğunu ortaya koymuş ve dünya genelinde başta ABD olmak üzere kurumsal yönetime yönelik düzenleme ve kuralların hayata geçirilmesini hızlandırmıştır. Bununla birlikte, iç denetim faaliyetleri de etkin işleyen kurumsal yönetim süreçlerinin temel unsurlarından birisi olarak daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Bu bağlamda iç denetim, iç kontrol sisteminin güvenilirliğinin artırılmasında, risk yönetim sürecinin iyileştirilmesinde ve iyi kurumsal yönetim ilkelerinin benimsenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

İşletmelerde iç denetim faaliyetlerinin tesis edilmesi tâbi olunan yasal mevzuat hükümleri haricinde farklı faktörlerden de etkilenebilmektedir. Ülkemizde finans sektörü özelinde iç denetim birimlerinin kurulması zorunluluğu bulunmakta iken, finans dışı sektörlerden faaliyet gösteren işletmeler için bu durum işletmelerin kendi tercihlerine bırakılmıştır.

Bu çalışmanın amacı ülkemizde finans dışı sektörlerde faaliyet gösteren halka açık işletmelerin iç denetim fonksiyonu kurma motivasyonuna etki eden faktörlerin belirlenmesidir. Çalışmanın kapsamı belirlenirken farklı yasal mevzuat hükümlerine tabi olan veya farklı raporlama dönemleri mevcut olan bankacılık, sigortacılık, finansal kiralama, faktöring, turizm, spor, madencilik, balıkçılık, inşaat vb. sektörlerde faaliyet gösteren şirketler inceleme kapsamına dâhil edilmemiştir. Ana kütleli oluşturan 356 adet işletme içerisinde sayılan

sektörlerde faaliyet gösteren firmalar ile analizlere uygun verisi temin edilemeyen işletmelerin dışarıda bırakılması neticesinde toplam 292 işletmenin verileri kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada, literatürden faydalanılarak hipotezler oluşturulmuş ve bağımlı değişkenin kategorik olması sebebiyle lojistik regresyon yönteminden faydalanılmıştır. Finans dışı tüm sektörler ve imalat sektörü olmak üzere iki model oluşturulmuş ve bu modeller özelinde çalışmanın hipotezleri test edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar; finans dışı sektörde işletme varlıklarının büyüklüğünün iç denetimin kurulmasını pozitif yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmeler için ise söz konusu tespite ilaveten, denetim komitesi toplantı sayısı ile iç denetim faaliyetlerinin kurulması arasında pozitif, bağımsız denetçinin dört büyüklerden biri olması ile iç denetim faaliyetlerinin tesis edilmesi arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

Çalışma sonuçlarının uluslararası literatürde yer alan benzer çalışmaların bulguları ile karşılaştırılması neticesinde ulaşılan tespitlerin işletme büyüklüğü açısından Ismael & Roberts (2018) ve Goodwin-Stewart & Kent (2006) ile ve denetim komitesi toplantı sayısı açısından Ismael & Roberts (2018) ile benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Buna karşın, bağımsız denetim şirketinin dört büyük denetim şirketinden biri olması durumunda işletmede iç denetim fonksiyonunun tesisine yönelik eğilimin azaldığı yönündeki tespitimiz Ismael & Roberts (2018) ve Goodwin-Stewart & Kent (2006) tarafından ulaşılan sonuçlardan farklılaşmaktadır. Çalışmalara konu edilen örneklem ve dönem farklı olmakla birlikte, bu konuda tespit edilen farklılığın denetim şirketlerine yönelik algı farklılıkları ile açıklanabileceği değerlendirilmektedir.

Söz konusu çalışma, bu konuda ulusal literatürde yapılan öncü bir çalışmadır. Ayrıca, uluslararası literatürde yer alan az sayıdaki çalışmadan birisidir. Önümüzdeki dönemlerde konuyla ilgili olarak gerçekleştirilecek akademik çalışmalarda belirlenecek farklı bağımsız değişkenlerin iç denetim kurulması kararına olan etkileri araştırılabilecektir. Ayrıca, söz konusu işletme yöneticilerine anket uygulanması suretiyle elde edilecek veriler konuyla ilgili analizlerde kullanılabilir.

Yazar Katkısı

Çalışmanın her bölümünde her iki yazarında katkıları bulunmaktadır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Yazarlar bu çalışma için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Hakem Değerlendirmesi

Dış Bağımsız

Kaynakça

Abdel-Khalik, A. R. (1993). Why do private companies demand auditing? A case for organizational loss of control. *Journal of Accounting, Auditing, and Finance*, 8, 31-52.

Adams, M.B. (1994). Agency theory and the internal audit. *Managerial Auditing Journal*, 9(8), 8-12.

Ardoğan, A. R. (2021). Strategic and contractual dynamics in franchise systems: An analysis on Spanish food and beverage industry . *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 243-262.

Ettredge, M., Reed, M. & Stone, M. (2000). An examination of substitution among monitoring devices: the case of internal and external audit expenditures. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 15(1), 57-79.

Goodwin-Stewart & Kent (2006). The use of internal audit by Australian companies. *Managerial Auditing Journal*, 21(1), 81-101.

Institute of Internal Auditors (IIA) (2019). *Mesleki uygulama çerçevesi*. İstanbul: Türkiye İç Denetim Enstitüsü Derneği Yayınları.

Institute of Internal Auditors (IIA). (2020). The IIA's three lines model. An update of the three lines of defense. <https://www.theiia.org/globalassets/site/about-us/advocacy/three-lines-model-updated.pdf>. (Erişim Tarihi: 28.05.2023)

Institute of Internal Auditors (IIA) (2023). Global internal audit standards - Draft for public comment. <https://www.theiia.org/globalassets/site/standards/ippf/public-comment-draft/iia-global-internal-audit-standards-public-comment-draft-english-v2.pdf>. (Erişim Tarihi: 01.06.2023)

Ismael, H. R. & Roberts, C. (2018). Factors affecting the voluntary use of internal audit: Evidence from the UK. *Managerial Auditing Journal*, 33(3), 288-317.

Jensen, M. C. & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360.

Jiang, M. S., Chu, R. & Pan, Y. (2011). Anticipated duration of international joint ventures: A transaction cost perspective. *Journal of International Management*, 17, 175-183.

Kupec, V., Písar, P., Lukac, M. & Pajtinkova Bartakova, G. (2021). Conceptual comparison of internal audit and internal control in the marketing environment. *Sustainability*, 13(2), 1-18. <https://doi.org/10.3390/su13126691>.

Leblebici, H. (1985). Transactions and organizational forms: A re-analysis. *Organizational Studies*, 6, 97-115.

Ouchi, W. G. (1980). Markets, bureaucracies, and clans. *Administrative Science Quarterly*, 25, 1, 129-141.

Rönkkö, J., Paananen, M. & Vakkuri, J. (2018). Exploring the determinants of internal audit: Evidence from ownership structure. *International Journal of Auditing*, 22, 25-39.

Saed, A. S., Salleh, Z. & Hashim, H. A. (2020). Corporate governance, SSB strength and the use of internal audit function by Islamic banks Evidence from Sudan. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 11(1), 152-167. <https://doi.org/10.1108/JIABR-12-2016-0148>.

Scott, W. R. & Davis G. F. (2007). *Organizations and organizing: Rational, natural, and open system perspectives*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Spraakman, G. (1997). Transaction cost economics: A theory for internal audit? *Managerial Auditing Journal*, 12(7), 323-330.

Subramaniam, N. (2006). *Agency theory and accounting research: An overview of some conceptual and empirical issues*. Hoque, Z. (Ed.) içerisinde, Methodological issues in accounting research: Theories and methods. Londra: Spiramus Press, 55-81.

Williamson, O. E. (1981). The economics of organization: The transaction cost approach. *American Journal of Sociology*, 87(3), 548-577.

Williamson, O. E. (1985), *The economic institutions of capitalism*, New York: Free Press.

Özgeçmiş

Gürol BALOĞLU: Marmara Üniversitesi İngilizce İktisat Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve Para Yönetimi Bölümü'nde, doktorasını İstanbul Üniversitesi Muhasebe Bölümü'nde tamamladı. Bankacılık ve sigortacılık sektörleri ile holding yapısı altındaki şirketlerde denetim alanında farklı kademelerde görevler yaptı. 2021 yılından itibaren finans ve finans dışı alanlarda yönetim kurulu, denetim komitesi ve risk komitesi üyeliği görevleri bulunmaktadır. CIA, CCSA, CRMA sertifikalarına ve SMMM ruhsatına sahiptir. Araştırma alanları kurumsal yönetim ve iç denetimdir.

Kaan Ramazan ÇAKALI: Marmara Üniversitesi İngilizce İktisat bölümünden mezun oldu. Yüksek Lisansını İstanbul Teknik Üniversitesi MBA, doktorasını ise Işık Üniversitesi İşletme Yönetimi bölümlerinde tamamladı. 2002 yılında Müfettiş Yardımcısı olarak iş hayatına başladı. 2019 yılından bu yana bir kamu bankasında Teftiş Kurulu Başkanı olarak görev yapmaktadır. SMMM ruhsatına ve uluslararası mesleki sertifikalardan CIA, CISA, CRMA, CCSA ve CFE belgelerine sahiptir. Araştırma alanları kurumsal yönetim ve iç denetimdir.